

European Energy Poverty: Agenda Co-Creation and Knowledge Innovation

Κάλεσμα για δράση

Μάιος 2020, με συνεισφορές των

Barbosa, R.; Barrella, R.; Bouzarovski, S.; Castaño-Rosa, R.; Chatzikonstantinou, E.; Cornelis, M.; Dereniowska, M.; Dobbins, A.; Dubois, U.; Gaydarova, E.; Grossmann, K.; Guyet, R.; Hanke, F.; Hesselman, M.; Horta, A.; Jiglau, G.; Katman, F.; Katsoulakos, N.; Martín-Consuegra, F.; Mattioli, G.; Mengolini, A.; Mohlakoana, N.; Robic, S.; Sagan, I.; Sareen, S.; Sinea, A.; Stojilovska, A.; Thomson, H.; Tirado Herrero, S.; Varo, A.; Vatavali, F.; Živčič, L.

Η ενεργειακή φτώχεια θα αυξηθεί με την κρίση του COVID-19. Ώρα για το δικαίωμα στην ενέργεια!

Σκέψου τι θα γινόταν αν, όταν ανακοινώθηκε η απαγόρευση κυκλοφορίας, δεν μπορούσες να ανάψεις την τηλεόραση για να δεις τα νέα, δεν μπορούσες να κάνεις βιντεοκλήση με την οικογένειά σου, αλλά ούτε να ζεσταθείς τη μέρα ή και τη νύχτα; Και αν κάθε φορά που έπρεπε να μαγειρέψεις ή που το παιδί σου έκανε μάθημα online, ανησυχούσες για το λογαριασμό του ρεύματος; Κι αν, ως αποτέλεσμα της οικονομικής ύφεσης, έχανες τη δουλειά σου;

Η κρίση του COVID-19 γεννάει νέα προβλήματα παντού, σε όλες τις χώρες και τις περιφέρειες, ανεξάρτητα από το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης ή το πολιτιστικό και εκπαιδευτικό υπόβαθρο των ανθρώπων. Εμείς, μία ομάδα ερευνητών και ειδικών για τα θέματα της ενεργειακής φτώχειας από όλη την Ευρώπη, πιστεύουμε ότι η πανδημία του κορονοϊού αναδεικνύει για άλλη μία φορά ότι η ενέργεια αποτελεί βασικό συστατικό για μία ασφαλή, υγιή και αξιοπρεπή ζωή. Για αυτό, καλούμε όλους και όλες να συμμετάσχουν σε μία πανευρωπαϊκή συζήτηση για το δικαίωμα στην ενέργεια. Αυτή η συζήτηση πρέπει να συνοδεύεται από συγκεκριμένες επιστημονικές δράσεις και προτάσεις για το πώς πρέπει να αντιμετωπίσουμε την τρέχουσα κατάσταση, πώς να προετοιμαστούμε για την επόμενη μέρα και πώς η «νέα κανονικότητα» θα είναι απαλλαγμένη από την ενεργειακή φτώχεια. Ένα καινοτόμο Σύμφωνο Ενεργειακής Αλληλεγγύης πρέπει να είναι ο στόχος μας στην κατεύθυνση αυτή.

Άμεσες επιπτώσεις της κρίσης του COVID-19 στα νοικοκυριά που ζουν σε συνθήκες ενεργειακής φτώχειας στην Ευρώπη

Η ενεργειακή φτώχεια, [η αδυναμία δηλαδή εξασφάλισης των απαιτούμενων ενεργειακών υπηρεσιών](#), σημαίνει να ζεις σε ένα σπίτι που δεν μπορείς να δροσίσεις ή να ζεστάνεις, λόγω υπερβολικά υψηλών λογαριασμών ενέργειας, χαμηλών εισοδημάτων και χαμηλής ενεργειακής απόδοσης. Οι ενεργειακά φτωχοί είναι πιο ευάλωτοι σε θέματα υγείας, [όπως σε παθήσεις του αναπνευστικού και ψυχικές ασθένειες](#), και στην τρέχουσα κρίση βρίσκονται αντιμέτωποι με νέους κινδύνους. Ενώ οι παράγοντες που οδηγούν στην ενεργειακή φτώχεια πολλαπλασιάζονται (χαμηλά εισοδήματα, υψηλοί λογαριασμοί, χαμηλή ποιότητα κατοικίας), η πανδημία διευρύνει την ανάγκη να κατανοήσουμε καλύτερα την ενεργειακή φτώχεια και να αναγνωρίσουμε τους ενεργειακά φτωχούς.

Καθώς η κρίση του COVID-19 χτυπάει όλο τον κόσμο, οι επιπτώσεις της έχουν αρχίσει να ξεδιπλώνονται. Η ύφεση που προκλήθηκε από τα μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας σε παγκόσμιο επίπεδο βαθιάει τις κοινωνικές ανισότητες. Πέρα από τις υγειονομικές διαστάσεις, η εργασιακή επισφάλεια μοιάζει να είναι η πιο σοβαρή επίπτωση της κρίσης. [Οι εκτιμήσεις για την πορεία της ανεργίας στην Ευρώπη](#) είναι ιδιαίτερα δυσοίωνες. Οι επισφαλώς εργαζόμενοι στους τομείς του εμπορίου, της εστίασης, του τουρισμού και της τέχνης είναι τα πρώτα θύματα από την απότομη αναστολή οικονομικών δραστηριοτήτων.

Οι ζωές μας αλλάζουν δραματικά. Η κρίση του COVID-19 διευρύνει τις ανισότητες των φύλων, οι οποίες συνδέονται βαθιά με τις [συνθήκες και τις εμπειρίες της ενεργειακής φτώχειας](#). Η παραμονή στο σπίτι αυξάνει τις ενεργειακές ανάγκες των νοικοκυριών για μαγείρεμα, για χρήση ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών, για θέρμανση και ψύξη. Σε κάποιες χώρες η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας αυξάνεται σημαντικά στον οικιακό τομέα, [περισσότερο από 10%](#), επιβαρύνοντας τους λογαριασμούς. Στη διάρκεια των περιοριστικών μέτρων, το ζήτημα της ενεργειακής απόδοσης των κατοικιών αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία. Η απουσία θερμομόνωσης, τα παλιά κουφώματα και οι ενεργοβόρες συσκευές σε πολλές κατοικίες

επηρεάζουν τον προϋπολογισμό των νοικοκυριών. Η διαβίωση για μεγάλα χρονικά διαστήματα πολλών ατόμων σε μικρά διαμερίσματα, με δομικά προβλήματα ή προβλήματα ελλιπούς αερισμού και υγρασίας δημιουργεί αισθητά προβλήματα, υποβαθμίζοντας την ποιότητα ζωής, αυξάνοντας την επισφάλεια των ευάλωτων ατόμων και διευρύνοντας τις χωρο-κοινωνικές ανισότητες.

Μέσα από τη δράση του ερευνητικού δικτύου ENGAGER (www.engager-energy.net), που χρηματοδοτείται από το μηχανισμό COST της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν δημοσιευτεί πολλές [επιστημονικές έρευνες](#) και [κατευθύνσεις πολιτικής](#) για τους κινητήριους μοχλούς και τις συνέπειες της ενεργειακής φτώχειας, τόσο εντός όσο και εκτός Ευρώπης, οι οποίες αναδεικνύουν την κοινωνική και χωρική κατανομή των σχετικών προβλημάτων. Ωστόσο, τα προβλήματα επιδεινώνονται. Κάποιοι άνθρωποι είναι αναγκασμένοι να μένουν στο κρύο και το σκοτάδι. Σε κάποια σπίτια έχει διακοπεί η ηλεκτροδότηση και τα νοικοκυριά αδυνατούν τώρα να επανασυνδεθούν ή απλώς συσσωρεύουν χρέη προς τους παρόχους ενέργειας. Παρά τα έκτακτα μέτρα για το πάγωμα των τιμών της ενέργειας, τη διακοπή αποσυνδέσεων λόγω χρέους και την παροχή οικονομικής βοήθειας, τα οποία εφαρμόζονται σε πολλές χώρες, δεν είναι λίγοι αυτοί που συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν μεγάλα προβλήματα. Οι μειονότητες που δεν εκπροσωπούνται επαρκώς παραμένουν εκτός προστασίας. Η φυσική αποστασιοποίηση σημαίνει επίσης δυσκολία στην αναζήτηση και τη λήψη βοήθειας τόσο από θεσμικούς φορείς, όσο και από την οικογένεια και τους φίλους. Πέρα από την οικονομική επιβάρυνση, το πλαίσιο αυτό ασκεί επιπλέον πιέσεις στη φυσική και την πνευματική υγεία, ακόμα και για αυτούς που δεν έχουν επηρεαστεί από τον κορωνοϊό. Μακροπρόθεσμα, και καθώς τα εισοδήματα θα μειωθούν σημαντικά, τα νοικοκυριά θα παλεύουν για να πληρώσουν τα ενοίκια και τα δάνεια υπό το φόβο της έξωσης.

Περιμένουμε νέες πλευρές της ενεργειακής φτώχειας να εμφανιστούν με την πάροδο του χρόνου. Περισσότεροι άνθρωποι ενδέχεται να βιώσουν την ενεργειακή αποστέρηση, για μικρά ή μεγαλύτερα διαστήματα. Για παράδειγμα, οι ελεύθεροι επαγγελματίες ή οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα έχουν πιθανώς τις μεγαλύτερες δυσκολίες στην προσπάθειά να πληρώσουν τους λογαριασμούς τους και να συνεχίσουν να αναπτύσσουν δραστηριότητα. Οι οικογένειες θα έρθουν αντιμέτωπες με νέα διλήματα και αντικρουόμενες προτεραιότητες (φαγητό, θέρμανση, τηλεπικοινωνίες). Τα νοικοκυριά δεν θα μπορούν να αποπληρώσουν τις νέες αλλά και τις παλιές οφειλές όταν θα αρθεί η προσωρινή απαγόρευση διακοπών.

Ένα σύμφωνο αλληλεγγύης για το δικαίωμα στην ενέργεια

Η παρούσα κρίση αναδεικνύει τον κρίσιμο ρόλο της ενέργειας στην καθημερινή μας ζωή. Η αποστέρηση σημαίνει αδυναμία να συμμετέχεις στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι. Το να υπάρχουν άνθρωποι που ζουν στο σκοτάδι δεν είναι αποδεκτό. Οι κίνδυνοι της πανδημίας υπονομεύουν την κοινωνική συνοχή και τη δημοκρατία αυξάνοντας, μεταξύ άλλων, τη δυσπιστία απέναντι στη διοίκηση και τα κέντρα λήψης αποφάσεων. Είναι κρίσιμο να αναπτυχθεί ένα σύμφωνο αλληλεγγύης για την προστασία των πιο ευάλωτων από την τρέχουσα αλλά και από μελλοντικές κρίσεις, για την αντιμετώπιση των αυξανόμενων κοινωνικών ανισοτήτων και για την προτεραιοποίηση της υγείας και ευημερίας όλων στη δημόσια συζήτηση. Καλούμε για συντονισμένες δράσεις στους τομείς της έρευνας και ανάπτυξης με σκοπό τη διερεύνηση της επίδρασης τέτοιας κλίμακας κρίσεων στους φτωχούς και ευάλωτους πληθυσμούς.

Τώρα είναι η ώρα για σκεφτούμε ότι όλοι έχουν δικαίωμα πρόσβασης στην ενέργεια.

Βραχυπρόθεσμα, **οι κυβερνήσεις πρέπει επείγοντως να διατηρήσουν, ακόμη και να αυξήσουν τη στήριξη ειδικά προς τους πλέον ευάλωτους.** Ακόμη και εξ' αποστάσεως – λόγω των συνθηκών της πανδημίας – η αλληλεγγύη πρέπει να καθοδηγεί την εφαρμογή των

καλύτερων δυνατών μέτρων για την υποστήριξη της κοινωνίας και την πρόσβαση στην ενέργεια. Αναγκαία είναι η υιοθέτηση πολιτικών για να διατηρηθεί το εισόδημα των ανθρώπων που χάνουν τη δουλειά τους ή εργάζονται εκ περιτροπής με μειωμένο ωράριο. Έτσι, θα απορροφηθούν οι κραδασμοί της κρίσης και θα διατηρηθεί η αγοραστική δύναμη. Για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός, πρέπει να αξιοποιηθούν και κατάλληλες πολιτικές φορολογίας. Πρέπει να εντοπιστούν τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις που δυσκολεύονται να πληρώσουν τους λογαριασμούς ενέργειας, λόγω της κρίσης, και να σχεδιαστούν κατάλληλα κοινωνικά τιμολόγια, επιδοτήσεις και εφ' άπαξ βοηθήματα. Καθώς οι καταναλωτές γίνονται πιο ευάλωτοι και καταναλώνουν περισσότερη ενέργεια, η οικονομική υποστήριξη τους είναι απαραίτητη.

Είναι απαραίτητο οι τιμές ενέργειας να είναι προσιτές, για όλους και όχι μόνο για τους ευάλωτους καταναλωτές. Μέτρα όπως πλαφόν στις τιμές της ενέργειας, πάγωμα τιμολογίων, διεύρυνση δικαιούχων κοινωνικών τιμολογίων πρέπει να εφαρμοστούν, ώστε τα νοικοκυριά να μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες τους. Πολλά ενεργειακά φτωχά νοικοκυριά βασίζονται σε καύσιμα που επιβαρύνονται με υψηλούς φόρους και τέλη, όπως το πετρέλαιο θέρμανσης. Ειδική μέριμνα θα πρέπει να ληφθεί, ώστε η επιβάρυνση των νοικοκυριών να μειωθεί, κατά τη διάρκεια της κρίσης του COVID-19.

Καλούμε να σταματήσουν οι διακοπές ρεύματος. Οι κυβερνήσεις πρέπει να [απαγορεύσουν τις διακοπές](#) παροχής ηλεκτρικής ενέργειας για ένα μεγάλο διάστημα, τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά την άρση του lockdown. Τουλάχιστον, μέχρι να καταστεί δυνατόν να ρυθμιστούν όλες οι οφειλές, σε βάθος π.χ. πενταετίας, ώστε οι ρυθμίσεις να είναι κατά το δυνατόν βιώσιμες και να μειωθεί το χρέος των νοικοκυριών στους παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας. Μπορούν να καθοριστούν ελάχιστα επίπεδα ενεργειακής κατανάλωσης, ώστε να εξασφαλιστεί ότι τα νοικοκυριά καλύπτουν βασικές ανάγκες, ειδικά για να ανταποκριθούν σε σχετιζόμενες με την επιδημία καταναλώσεις (υγιεινή, πληροφόρηση). Μετά την τρέχουσα ειδική συγκυρία, μια συνολική αναθεώρηση είναι χρήσιμη, ώστε οι πάροχοι ενέργειας να είναι υποχρεωμένοι να αποδείξουν ότι τυχόν διακοπές στην παροχή ενέργειας δεν προκαλούν μείζονα κοινωνικά προβλήματα. Μπορεί να αποδειχθεί απαραίτητη ακόμη και η διαγραφή χρεών των νοικοκυριών προς τους παρόχους ενέργειας κι αυτό θα απαιτήσει μια εκτενή συνεργασία μεταξύ του κράτους, των ρυθμιστικών αρχών και των προμηθευτών.

Η ποιότητα του κτιριακού αποθέματος είναι κρίσιμο ζήτημα. Προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι οι πολίτες ζουν σε αξιοπρεπείς συνθήκες, χρειάζεται η επανεξέταση εργαλείων ενεργειακής, στατικής και γενικότερης αναβάθμισης των κτιρίων. Ειδικά η ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων μπορεί να πρέπει να επιταχυνθεί, ώστε τον επόμενο – πιθανόν ιδιαίτερα δύσκολο λόγω των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας – χειμώνα, ένας ικανός αριθμός νοικοκυριών να μπορέσει να μειώσει τα έξοδα θέρμανσης. Στην κατεύθυνση αυτή, οι πολιτικές για δημιουργία ενός «[κύματος ανακαινίσεων](#)» πρέπει να είναι δίκαιες, [να μη δημιουργούν αποκλεισμούς](#) και να διασφαλίζουν ότι και οι πιο φτωχοί θα μπορούν να ζουν σε ενεργειακά αποδοτικές κατοικίες. Η ενεργειακή αναβάθμιση πρέπει να περιλαμβάνει και τη διευκόλυνση των ευάλωτων νοικοκυριών, ώστε να προμηθευτούν ενεργειακά αποδοτικές συσκευές ή να έχουν πρόσβαση σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, όπως ηλιακά συστήματα για παραγωγή ζεστού νερού.

Ένα σύμφωνο αλληλεγγύης για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας θα μπορούσε να συνεισφέρει στην προστασία των ευρωπαϊκών κοινωνιών, ειδικά των πιο ευάλωτων ομάδων, περιορίζοντας την ένταση των κοινωνικών ανισοτήτων. Μέσα από αυτό, θα μπορούσε να αναδειχθεί η ενέργεια ως κοινωνικό αγαθό, κατ' αναλογία με την υγεία, την εκπαίδευση και την κατοικία.

Η πανδημία του κορονοϊού έφερε ξανά στο προσκήνιο τη συζήτηση για τη σημασία της ύπαρξης ενός ισχυρού δημόσιου συστήματος υγείας. Ας αναλογιστούμε ότι η πλήρης απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας μπορεί να πρέπει να αναθεωρηθεί, λαμβάνοντας υπ' όψη τη σημασία της πρόσβασης στην ενέργεια για την εξασφάλιση ενός ελάχιστου αποδεκτού βιοτικού επιπέδου για όλους τους ανθρώπους.